

EDUSKUNNAN PANKKIVALTUUSMIESTEN

KERTOMUS

VUODELTA 1937

EDUSKUNNAN
PANKKIVALIOKUNNALLE

HELSINKI 1938
VALTIONEUVOSTON KIRJAPAINO

Sisältö:

	Siv.		Siv.
<i>Talouselämä Suomessa vuonna 1937</i>	3	Pankin suhde valtioon	17
Teollisuus	3	Ulkomainen clearingliike	17
Maatalous	5	Pankin tilinpäätös	17
Työmarkkinat	6	<i>Pankkivaltuusmiesten käsittelemiä asioita</i>	21
Ulkomaankauppa	6	Setelien lunastus	21
Kotimaankauppa	7	Tilintarkastus	21
Liikenne	7	Lainausliikkeen ja valuuttakaupan tarkastus	21
Raha- ja pääomamarkkinat	8	Inventtaukset ja haarakonttorien tarkastus	21
Korkokanta	9	Johtokunta	21
Maksutase ja pääomaliike	10	Talon osto	22
Hintakehitys	10	Eläkkeet	22
<i>Suomen Pankin toiminta</i>	12	Uusien toimien perustaminen pankkiin	22
Rahan arvo ja valuuttakauppa	12	Pankin virkailijain ja toimenhaltijain palk-	22
Luotonanto	13	kaus	23
Korkomäärät	15	Haarakonttorien valvojat	23
Setelistö	15	Pankkivaltuusmiehet ja tilintarkastajat	23

Talouselämä Suomessa vuonna 1937.

Kulunut vuosi alkoi voimakkaan nousun merkeissä, ja lukuisilla talouselämän aloilla siitä tulikin ennätysvuosi. Leimansa se sai voimakkaasti nousevista hinnoista, teollisuudessa tapahtuvan investoinnin vilkkaudesta ja teollisen tuotannon laajenemisesta, hyvästä sadosta, ulkomaankaupan voimakkaasta lisääntymisestä sekä rahamarkkinain jatkuvasta keveydestä. Keväällä ilmeni kuitenkin maailmanmarkkinoilla suhdannekäännettä ennustavia merkkejä: pörssikurssit romahtivat ja useiden tärkeiden raaka-aineiden hinnat alkoivat jyrkän nousun jälkeen kääntyä laskusuuntaan, syksyllä suhdanteen heikkenemistä tuli näkyviin myös eräillä tuotannon aloilla. Suomen talouselämässä ilmeni vastaavanlainen käänne, mutta se ei vielä viime vuoden aikana ehtinyt painaa leimaansa edelläkävneen nousukauden luomaan hyvinvointiin. Kertomusvuoden päättyessä asema kuitenkin oli huonompi kuin sen alkaessa ja taloudellisen kehityksen suunta oli epä määräinen. Ilmeistä on, että jos maailmanmarkkinoilla alkanut lamaannus laajenee ja syvenee, tulee sillä olemaan vaikutuksensa myös Suomen talouselämään, joskin samalla on muistettava, että maamme taloudellinen pohja nyt on melkoista vahvempi kuin viime laman alkaessa.

Teollisuus.

Suomen teollisuus kehittyi viime vuonna ripeästi suhdannenousun merkeissä. Teollisuustoiminta oli ennätysellisen vilkasta, tehtaot työskentelivät täydellä voimalla, ja

kun kysyntä edelleen näytti runsaalta ja hintasuhteet alkuvuodesta olivat hyvät, laajennettiin tai uudistettiin monilla aloilla tehtaita tai perustettiin kokonaan uusia teollisuuslaitoksia. Vuoden jälkipuoliskolla, kun hinnoissa alkoi ilmetä laskusuuntaa ja kysyntä väheni, laimeni tämä investoimisinto, ja vientiteollisuuden toiminnassa alkoi vuoden viimeisellä neljänneksellä olla havaittavissa taantumista.

Unitaksen indeksin mukaan teollisuustuotanto sekä määrältään että arvoltaan oli suurempi kuin minään aikaisempana vuonna. Tuotantovolyyymi oli keskimäärin vuonna 1937 tämän indeksin mukaan 179 (1926 = 100) pistettä vastaten 165 pistettä samaan aikaan 1936. Teollisuustuotannon volyyymi oli siten 86 % suurempi kuin laman pohjavuonna ja ylitti viime korkeasuhdanteen aikana vuonna 1928 saavutetun huipputuloksen 46 %:lla. Hintainnousun takia teollisuustuotannon arvo nousi vieläkin enemmän kuin sen volyyymi. Unitaksen indeksin mukaan tuotantoarvo viime vuonna oli 195 pistettä vastaten 147 pistettä vuonna 1936. Verrattuna pohjavuoteen 1931 teollisuustuotannon arvo oli noussut 144 %, ja verrattuna edellisen korkeasuhdanteen huippuun nousu oli 57 %.

Tuotannon vilkastuminen oli yhteistä kaikille teollisuushaaroille. Unitaksen indeksin mukaan *kotimarkkinateollisuuden* tuotanto lisääntyi volyymiltaan 10 % ja arvoltaan 16 %. Tuotantovolyymin lisääntymisestä ei ilmennyt ravinto- ja nautintoaineteollisuudessa, joka yleensä on vähimmin herkkä

suhdannevaihteluille. Sen sijaan tuotannon volyyymi kertomusvuonna ylitti edellisen vuoden vastaavan volyymin 17 % nahka- ja jalkineiteollisuudessa sekä metalli- ja koneiteollisuudessa, 16 % rakennusaineiteollisuudessa sekä 15 % kutomateollisuudessa. Eräät kotimarkkinateollisuuteen luetut teollisuushaarat ovat voineet kehittää ulkomaista vientiään. Verrattuna edelliseen suhdannehuippuun koko kotimarkkinateollisuuden tuotannon volyymin lisäys oli 43 % ja arvon nousu 40 %.

Vientiteollisuustuotannon volyyymi lisääntyi 9 %, s. o. vähemmän kuin kotimarkkinateollisuuden, mutta edellisen arvon nousu oli edullisten hintasuhteiden johdosta 50 % ylittäen siten melkoisesti jälkimmäisen arvonlisäyksen. *Vientiteollisuuden* tuotannon volyyymi oli melkein 50 % suurempi kuin vuonna 1928 ja sen arvo ylitti silloisen huipun 75 %:lla.

Viime vuoden puutavaramarkkinat alkoivat harvinaisen hyvin edellytyksin: hinnat olivat nousemassa ja Suomesta oli myyty vuoden 1937 laivaukseen yli 600,000 standardtia. Hintojen nousu jatkui maaliskuuhun asti, jolloin $\frac{2}{3}$ maamme arvioidusta sahauksesta oli myyty. Mutta silloin keinottelunluontoinen kysyntä pysähtyi ja alkoi yli viiden kuukauden hiljainen aika. Syyskuussa koetettiin tasapaino palauttaa kansainvälisellä sopimuksella, jolla aikaisemmin sovittuja vientimääriä rajoitettiin 10 %:lla. Kun markkinoita pidettiin ylikuormitettuna, laskivat hinnat siitä huolimatta vähitellen, painuen sille tasolle, jolla ne vuotta aikaisemmin olivat olleet. Markkinat ovat edelleen lamassa; vuoden päättyessä oli vuodeksi 1938 myyty vain noin 100,000 standardtia. Kun sahat ovat ostaneet raaka-aineensa kalliilla hinnalla, on niiden kannattavuus huonontunut. Kaikesta huolimatta sahateollisuuden viime vuoden vientiluvut olivat ennätysellisiä. Sahatavaraa vietiin 1,026,900 standardtia vastaten 1,100,000 standardtia vuonna 1936,

mutta hintojen nousun takia tämän viennin raha-arvo oli 2,738.6 milj. markkaa vastaten 2,102.5 miljoonaa edellisenä vuonna.

Mitä tulee muiden vientiteollisuuksien markkinoihin, jatkui niilläkin vuoden alkupuoliskolla edellisenä vuonna alkanut hintainnonsu. Mutta kun suurin osa tuotantoa oli jo aikaisemmin myyty, saatiin viime keväänä ja kesänä maksettuja huippuhintoja vain varsin pienistä eristä. Myynnit vuotta 1938 varten saatiin suurimmalta osalta päätetyiksi jo aikaisin viime vuonna. Syksyllä kysyntä suhdanteiden muuttumisen johdosta loppui. Toiselta puolen oli työpalkkojen kohoaminen ja varsinkin raaka-aineen jyrkkä hintainnonsu omansa lisäämään näiden teollisuushaarojen kustannuksia. Kuluneen vuoden tulokset olivat kuitenkin yleensä hyvät, tuotantoa lisättiin ja hinnat olivat keskimäärin paremmat kuin lähinnä edellisinä vuosina.

Erilaisten puunjalostustuotteiden vienti kehittyi seuraavalla tavalla. Faneerin vienti lisääntyi 146,100 tonnista vuonna 1936 171,300 tonniin eli 17 %, rihmarullien vienti vastaavasti 6,300 tonnista 6,400 tonniin eli 2 % ja muiden puuteosten vienti 4,800 tonnista 4,900 tonniin eli 2 %, kun sitä vastoin huonekalujen vienti väheni 1,700 tonnista 1,600 tonniin eli 6 %. Näiden tuotteiden viennin yhteenlaskettu arvo nousi 542.7 milj. markkaan vastaten 459.1 miljoonaa edellisenä vuonna. Pyöreän puun vienti lisääntyi määrältään melkoisesti, ja arvoltaan tämä vienti saavutti huippuennätyksen nousten 747.5 milj. markkaan vastaten 396.6 miljoonaa vuonna 1936. Erikseen on mainittava, että kaivospylväitä ja -paaluja vietiin 2,085,000 m³ vastaten 2,027,000 m³ vuonna 1936, kun taas paperipuiden vienti lisääntyi 1,071,000 m³:stä 1,552,000 m³:iin eli 45 %.

Paperiteollisuuden eri haarojen kehitystä valaisevat seuraavat vientiluvut. Paperin vienti lisääntyi 453,100 tonnista 518,100

tonniin eli 14 %, pahvin ja kartongin vienti 72,700 tonnista 97,700 tonniin eli 34 %, sulfaattiselluloosan vienti 323,200 tonnista 355,700 tonniin eli 10 %, sulfiittiselluloosan vienti 757,600 tonnista 823,600 tonniin eli 9 % sekä mekaanisen paperivanukkeen vienti 277,700 tonnista 290,600 tonniin eli lähes 5 %. Vientimäärät olivat yleensä suuremmat kuin minään aikaisempaan vuonna. Näiden tuotteiden vientiarvo saavutti sekin huippunsa nousten 3,629.6 milj. markkaan vastaten 2,899.8 miljoonaa vuonna 1936.

Rakennustoiminta vilkastui tuntuvasti. Teollisuuslaitoksia laajennettiin, maanviljelijät käyttivät runsaita metsätulojaan talous- y. m. rakennusten uusimiseen ja kaupungeissa nousi asuintalo toisensa jälkeen. Sementin kulutus, joka antaa yleiskuvan rakennustoiminnan vilkkaudesta, nousi viime vuonna 472,600 tonniin vastaten 336,200 ja 272,000 tonnia lähinnä edellisinä vuosina. Viime vuoden lisäys oli siten 41 %. Lisättäköön vielä, että Helsingissä, jonka rakennustoiminnasta on saatavissa tarkempia tietoja, viime vuonna valmistui 191 uutta asuintaloa vastaten 121 taloa vuonna 1936. Valmistuneiden rakennusten kuutiotilavuus lisääntyi 881,000 m³:stä vuonna 1936 1,386,000 m³:iin ja uusien asuinhuoneiden luku 4,940:stä 7,770:een. Helsingin rakennustoiminta oli täten vilkkaampi kuin ainoanakaan vuonna sitten vuosien 1926—1929 harvinaisen vilkaan rakennuskauden. Kun kertomusvuoden päättyessä oli rakenteilla joukko taloja ja kun uusia piirustuksia oli hyväksytty runsaasti, näyttää rakennustoiminnan vilkkaus yhä jatkuvan.

Maatalous.

Kertomusvuoden sato oli suurimmassa osassa maata hyvä, joskin varsinkin kevätviljat kärsivät kuivuudesta. Ennakoarvion mukaan vehnän sato lisääntyi vuodesta

1936 20 % ja rukiin sato 34 %; kummatakin viljasta saatiin ennätys-sato. Sitä vastoin väheni ohran sato 6 %, kauran 3 %, perunain 7 % ja peltoheinän sato 3 %. Ennakkolaskelman mukaan sato tuotti noin 3,700 milj. rehuyksikköä vastaten 3,600 miljoonaa vuonna 1936. Kun varsinkin viljan hinnat olivat tuntuvasti korkeammat kuin edellisinä vuosina, nousi sadon arvo ennakoarvion mukaan yli 7,000 milj. markan, saavuttaen siten korkeamman tason kuin minään aikaisempaan vuonna. Vuoden 1936 sato, joka sekin arvoltaan oli ennätysellinen, oli 6,150 milj. markkaa, joten lisäys vuoteen 1937 oli yli 850 milj. markkaa eli noin 14 %.

Myös maitotaloustuotteiden, lihan sekä kananmunien hinnat olivat viime vuonna korkeammalla tasolla kuin vuonna 1936 ja lähinnä edellisinä vuosina. Kaiken kaikkiaan maataloustuotteiden hintaindeksi Maataloustuottajain Keskusliiton laskelmien mukaan, joissa vuosien 1926—1928 keskihinnat on merkitty = 100, oli viime vuonna keskimäärin 87 pistettä vastaten 77 pistettä vuonna 1936 ja sitäkin alempia lukuja vuosina 1931—1935. Tämä hintaindeksi saavutti korkeimman kohtansa, 94 pistettä, lokakuussa, mutta oli joulukuussa alentunut 92 pisteeseen. Toiselta puolen on huomattava, että maatalouden kustannukset nousivat vielä enemmän kuin tuotteiden hinnat. Maataloustarvikkeiden hintaindeksi oli näet viime vuonna 107 vastaten 92 vuonna 1936 ja 90 vuonna 1935. Samalla kohosi palkkaindeksi 103 pisteeseen oltuaan vuonna 1936 91 ja vuonna 1935 85 pistettä. Tarvikkeiden ja palkkojen indeksit kohosivat korkeimmilleen marras- ja joulukuulla, jolloin edellinen oli 110, jälkimmäinen 122 pistettä.

Maataloustuotteiden vienti oli kotimaisen kulutuksen lisääntymisestä huolimatta vilkas. Siten vietiin juustoa 6,611 tonnia vastaten 4,928 tonnia vuonna 1936, munia 8,927 vastaten 7,750 tonnia, poronlihaa

1,190 vastaten 811 tonnia ja linnunlihaa 1,121 vastaten 985 tonnia. Voin vienti oli melkein entisellään, nimittäin 13,940 tonnia vastaten 13,987 tonnia, nahkojen ja vuotien viennin supistuessa 5,411 tonnista 5,150 tonniin. Hintasuhteiden parantumisen takia maataloustuotteiden yhteenlaskettu vientiarvo viime vuonna oli 747 milj. markkaa vastaten 668 miljoonaa vuonna 1936.

Tämän lisäksi on mainittava, että sekä kantohintoina että metsäpalkkoina on saatu suurempia tuloja kuin minään aikaisempaan vuonna. Arvion mukaan nämä tulolähteet hakkuukautena 1936—37 tuottivat 3,025 milj. markkaa, kun vastaava tulo kahtena edellisenä hakkuukautena oli 1,880 ja 2,050 miljoonaa. Tämä nousu selittää enemmän kuin verraten edulliset maatalousuhdanteet maalaisväestön ostokyvyssä tapahtuneen nousun.

Työmarkkinat.

Kun toiminta talouselämän kaikilla aloilla oli erittäin vilkasta, olivat myös työmarkkinat koko vuoden hyvät. Lukuunottamatta vähäistä kausiluontoista työttömyyttä ei työttömyyttä enää lainkaan esiintynyt; päinvastoin oli eräillä aloilla puutetta ammattitaitoisesta väestä. Työrauha säilyi myös yleensä hyvin; ainoa mainitsemisen arvoinen työnseisaus oli keväällä metalliteollisuudessa puhjennut työtaistelu, joka käsitti noin 3,500 työläistä, mutta joka oli lyhytaikainen.

Työpalkat, jotka lamakautena tapahtuneen laskun jälkeen ovat hitaasti nousseet, paranivat viime vuonna edelleen. Tarkeemman palkkatilaston puutteessa mainittakoon vain, että julkisuudessa näkyneiden laskelmien mukaan miesten realipalkat paperi- ja puumassateollisuudessa nousivat keskimäärin 6 %, sahateollisuudessa 8 % sekä metsä- ja uittotöissä 16 % ja että ne viime vuonna olivat 26, 21 ja 32 1/2 % kor-

keammat kuin vuonna 1928. Maataloustyöväen palkkojen nousuun on edellä viitattu.

Ulkomaankauppa.

Ulkomaankauppa vilkastui tuntuvasti sekä vietyjen että tuotujen tavaramäärien lisääntyessä ja hintojen nousun kohottaessa kaupan arvoa vielä enemmän. Koko kauppavaihto oli arvoltaan 18,644.7 milj. markkaa vastaten 13,591.6 miljoonaa markkaa vuonna 1936 ja 11,584.9 miljoonaa vuonna 1935. Viimevuotinen arvonlisäys oli siten 37 % vastaten 17 ja 5 % edellisinä vuosina. Ulkomaankauppa oli siten arvoltaan suurempi kuin minään aikaisempaan vuonna ylittäen viime suhdannehuipun aikana, vuonna 1928, saavutetun ennätyksen 31 %:lla. Laskukauden pohjasta, vuodesta 1931, ulkomaankaupan arvo on noussut enemmän kuin kaksinkertaiseksi eli 135 %. Myös volyymiltaan ulkomaankauppa oli suurempi kuin koskaan aikaisemmin.

Viimevuotisen ulkomaankaupan vilkastumiseen vaikuttivat sekä tuonti että vienti, edellinen kuitenkin melkoista voimakkaammin. Viennin määrä lisääntyi runsaasti 5 %, ja kun vientituotteiden hinnat samalla olivat keskimäärin 23 % korkeammat kuin vuonna 1936, lisääntyi viennin arvo 2,145.2 milj. markkaa eli 30 % saavuttaen siten 9,367.8 milj. markan ennätyksen. Tuotujen tavarain määrä taas oli yli 24 % suurempi kuin vuonna 1936, ja kun näiden keskimääräinen hinta oli noussut noin 17 %, lisääntyi tuonnin arvo 2,907.9 milj. markkaa eli noin 46 % kohoten siten 9,276.9 miljoonaan.

Viennin lisääntyminen johtui ensi sijassa puutavaroiden hyvistä hinnoista sekä faneerin ja erilaisten paperiteollisuustuotteiden viennin laajenemisesta. Samaan suuntaan vaikuttivat eräiden maataloustuotteiden viennin vilkastuminen ja niistä yleensä saadut hyvät hinnat samaten kuin myös eräi-

den muidenkin tuotteiden, ennen kaikkea kuparin viennin kasvaminen.

Tuonnin voimakkaaseen kasvamiseen vaikuttivat melkein kaikki tavararyhmät. Absoluuttiselta arvoltaan vaikutti nousuun enimmäin teollisuuden tarvitsemien raaka-aineiden ja puolivalmisteiden tuonnin lisäys, arvoltaan 1,340.6 milj. markkaa eli 45 %. Näiden tuotteiden tuonnin kokonaisarvo, 4,299.5 milj. markkaa, oli samalla suurempi kuin minään aikaisempaan vuonna. Myös määrältään se oli ennätyksellinen ylittäen vuoden 1928 vastaavan tuonnin 85 %:lla. Toisella sijalla tuli kuljetusneuvojen, koneiden y. m. tuotantovälineiden tuonnin lisäys, 786.0 milj. markkaa, vastaten 66 %. Tämänkin ryhmän tuonti oli suurempi kuin koskaan aikaisemmin ylittäen määrältään vuoden 1928 ennätyksen 35 %:lla. Näiden kahden tavararyhmän tuonnin voimakas lisääntyminen on selvänä todistuksena toisaalta investoimistoiminnan, toisaalta teollisen tuotannon vilkkaudesta. Samalla kasvoi myös kotimaisten tuotteiden kanssa kilpailevien valmiiden teollisuustuotteiden tuonti huomattavasti. Lisäys oli 591.3 milj. markkaa eli 48 %, ja näiden tavaroiden tuonti sivuutti määrältään vuoden 1928 huipun, joskin vain 10 %. Mitä lopuksi tulee neljänteen tavararyhmään, elintarvikkeisiin ja nautintoaineisiin, lisääntyi niiden tuonnin arvo 190.0 milj. markkaa eli 19 %, nousten 1,176.4 milj. markkaan. Mutta tämä johtui ainoastaan tuntuvasta hintainnoususta; tuotujen tavarain määrä oli päinvastoin hiukan pienempi kuin vuonna 1936. Lisäksi on pantava merkille, että elintarvikkeita ja nautintoaineita tuotiin maahan paljon vähemmän kuin viime korkeasuhdanteen aikana, mikä tietysti saa selityksensä kotimaisen maatalous- ja puutarhatuotteiden tuotannon voimakkaasta noususta.

Kun tuonnin lisääntyminen oli tuntuvasti voimakkaampi kuin viennin kasvu, oli seurauksena, ettei viime vuonna syntynyt

niin suurta vientienemmyyttä kuin edellisinä vuosina. Vientienemmyys oli ennakkotietojen mukaan 90.9 milj. markkaa vastaten 853.6 miljoonaa vuonna 1936 ja noin 1,115 miljoonaa keskimäärin vuosina 1931—1936. Vientienemmyyden pienuus johtui osaksi siitä, että tuontiin sisältyi kultaa 143.4 milj. markan arvosta. Jos tämä ja vastaavasti vuonna 1936 maahan tuotu kulta vähennetään tuonnista, oli vientienemmyys viime vuonna 233.3 miljoonaa ja vuonna 1936 1,011.4 milj. markkaa. Näyttää siis olevan tapahtumassa käänne samaan suuntaan, mikä aikaisemminkin on ollut ominaista Suomen nousukausille, nimittäin kauppataseen muodostumiseen tuontivoittoiseksi.

Kotimaankauppa.

Kotimaankauppa, jonka vaihto vuodesta 1932 alkaen on vuosi vuodelta lisääntynyt, vilkastui erikoisen voimakkaasti viime vuonna. Tietoja antaneiden tukkuliikkeiden myynti nousi kertomusvuonna runsaasti 23 % edellisen vuoden myyntiä suuremmaksi. Tähän nousuun vaikutti osaksi hintojen kohoaminen, osaksi myydyin tavaramäärän lisäys. Viime vuoden myynti oli lähes kaksi kertaa suurempi kuin lama-vuosien ja ylitti vuoden 1928 huipputason 34 %:lla.

Liikenne.

Nousukauden vaikutuksesta liikenne, joka vuonna 1936 oli suurempi kuin minään aikaisempaan vuonna, vilkastui viime vuonna edelleen, saavuttaen uusia ennätysmääriä. Maahan saapuneiden ja täältä lähteneiden laivojen tonniluku oli noin 4 % suurempi kuin vuonna 1936, nousten ensimmäistä kertaa 6 milj. nettorekisteritonniin. Rautateitse kuljetettujen tavarain määrä lisääntyi runsaasti 14 % nousten yli 15 milj. tonnin. Matkustajaliikenne oli niinkään vilkkaampi kuin milloinkaan aikaisemmin.

Maahan tuli 73,600 ulkomaalaista vastaten 66,800 vuonna 1936 ja täältä ulkomaille matkustaneiden suomalaisten luku nousi 29,700:sta vuonna 1936 34,600:aan kertomusvuonna.

Raha- ja pääomamarkkinat.

Suomen rahamarkkinoilla jatkui koko viime vuoden ajan sama keveys, joka jo edellisinäkin vuosina oli antanut niille leiman. Taloustoiminnan vilkkauksen johdosta luotonkysyntä tosin lisääntyi melkoisesti, mutta pääomia kerääntyi vielä runsaammin liike- ja säästöpankkeihin sekä säästökassoihin.

Säästö-pääomia kerääntyi talletuksia vastaanottaviin laitoksiin vuoden alkupuolella hyvin runsaasti, ja kun vuoden jälkipuolella, joka tässä suhteessa aina on heikompi, talletukset edelleen lisääntyivät, oli lisäys suurempi kuin minään aikaisempana vuonna. Kaikkiaan talletusten lisäys, korot mukaan luettuna, nousi ennakkotietojen mukaan noin 3,023 miljoonaa markkaan vastaten 1,569 miljoonaa vuonna 1936 ja 917 sekä 952 miljoonaa lähinnä edellisinä vuosina. Lisäys oli siten 18.6 % pääomasta vastaten 10.7 % vuonna 1936. Talletusten yhteenlaskettu määrä kertomusvuoden päättyessä oli 19,247 miljoonaa. Lisäyksestä tuli 1,432 miljoonaa liikepankkien, 1,057 miljoonaa säästöpankkien, 354 miljoonaa osuuskassojen ja loput muiden talletuslaitosten osalle. Huomattava on, että tässä laskelmassa on osa talletusvaroja luettu kahdesti. Lähinnä koskee tämä liikepankkien muilta rahalaitoksilta vastaanottamia talletusvaroja, joiden määrä kertomusvuoden aikana lisääntyi 619 milj. markkaa nousten vuoden päättyessä 1,544 miljoonaa. Mainittu nousu johtui pääasiallisesti eräiden säästöpankkien sijoitusvaikeuksista.

Liikepankkien luotonanto lisääntyi alkuvuodesta hyvin voimakkaasti eikä lisääntymisen

tyminen pysähtynyt vuoden jälkipuoliskolokaan. Siten niiden luotonanto lisääntyi kertomusvuonna kaikkiaan 1,235.8 milj. markkaa vastaten lähes 17 %. Tämä luottovolyymin voimakas kasvu ansaitsee sitä enemmän huomiota kun pitää mielessä, että liikepankkien luotonanto tätä ennen harvoin poikkeuksin on supistunut vuodesta 1929 saakka. Liikepankkien luotonannon kokonaismäärä oli kertomusvuoden päättyessä 8,608.6 milj. markkaa ja siis edelleen melkein miljoonan markkaa pienempi kuin vuosien 1928—1929 lopussa. Myös Suomen Pankin luotonanto lisääntyi viime vuonna, nimittäin 130.2 milj. markkaa, nousten vuoden lopussa 1,079.7 miljoonaa. Kaikkien pankkien yhteenlaskettu luotonanto lisääntyi siten 1,366.0 milj. markkaa eli 16.4 % vastaten 1.1 ja 1.8 % lähinnä edellisinä vuosina. Luotonannon lisäys olisi epäilemättä ollut vieläkin suurempi, elleivät liikeyritykset olisi voineet tyydyttää melkoista osaa tuotannon vilkastumisen, hintainnoston ja investoimisten vaatimia varoja osaksi omin voittovaroin, osaksi lisäämällä osakepääomaansa ja osaksi emittomalla obligatiolainoilla. Ennakkotietojen mukaan liikeyritykset emittivat uusia obligatioita noin 315 milj. markan nimellisarvosta. Vanhat osakeyhtiöt lisäsivät osakepääomaansa 728 milj. markan nimellismäärällä. Siitä oli tosin osa ilmaisosakkeita, mutta toiselta puolen maksettiin myös osakekassoissa melkoisia, vararahastoihin siirrettyjä ylihintoja. Obligatiomarkkinoiden vilkkautta osoittaa, että uusia obligatiolainoita emittotiin kaikkiaan lähes 2,000 milj. markan nimellisarvosta, mistä tosin melkoinen osa käytettiin korkeampikorkoisten lainojen maksamiseen. Sen lisäksi konvertoitiin joukko obligatiolainoita halvempikorkoisiksi siten, että niihin leimattiin koronalennusta osoittava merkintä.

Liikepankkien aseman keveyttä kuvaa se tosiasia, että niiden luotonoton enemmyys luotonantoon verrattuna kertomusvuoden

kuluessa lisääntyi. Mainittu enemmyys oli vuoden päättyessä 1,421.6 milj. markkaa vastaten 1,225.2 miljoonaa vuotta aikaisemmin ja 517.6 milj. markkaa vuoden 1935 lopussa. Tällöin ei luotonantoon ole luettu pankkien ostamia obligatioita, joita liikepankit parempien sijoitusten puutteessa ovat hankkineet. Näiden kirjattu arvo nousi kertomusvuonna 143.3 miljoonalla eli 1,368.5 milj. markkaan. Kaikesta huolimatta liikepankkien kassat, joiden pääosa oli sijoitettu Suomen Pankin pano- ja ottotilille, lisääntyivät, nousten vuoden päättyessä 1,316.9 milj. markkaan. Vuotta aikaisemmin, jolloin kassavaroja jo pidettiin ennätysellisen runsaina, niitä oli 851.3 milj. markkaa. Vuoden 1935 lopussa liikepankkien kassat nousivat 633.3 miljoonaa.

Liikepankkien ulkomaiset saatavat olivat koko kertomusvuoden ajan niiden ulkomaisia velkoja suuremmat, mutta tuonin suuren vilkastumisen johdosta saatavien enemmyys vuoden varrella väheni. Vuoden 1936 päättyessä liikepankkien ulkomaiset netto-saatavat olivat 309.4 milj. markkaa, mutta erinäisten nousujen ja laskujen jälkeen niiden määrä kertomusvuoden päättyessä oli 92.3 miljoonaa, joten vähennys oli 217.1 milj. markkaa. Jos ottaa huomioon myös Suomen Pankin ulkomaiset saatavat ja velat, saadaan kuitenkin tulokseksi, että kaikkien pankkien ulkomainen nettosaatava kertomusvuoden aikana lisääntyi 1,793.8 miljoonasta 2,122.7 milj. markkaan. Lisäys, joka osaksi johtui myöhemmin mainitusta kultamyynnistä, oli siten 329.0 milj. markkaa eli noin 18 %. Rahamarkkinain keveyttä valaisee myös setelistön lisääntyminen sekä eräät muutkin seikat, joita käsitellään edempänä puhuttaessa Suomen Pankin toiminnasta.

Erityistä huomiota ansaitsee viimevuotinen pörssitoiminnan kehitys. Vuoden alkukuukausina jatkui edellisenä vuonna alkanut vilkkaus vaihdon lisääntyessä ja noteerausten noustessa. Maaliskuun keskipaik-

keilla varsinkin teollisuusosakkeiden kurssit olivat nousseet tasolle, joka ei enää ollut järjellisessä suhteessa niiden osinkoihin, ja niin tuli takaisku, minkä jälkeen kurssit pitkin vuotta ovat olleet heikkeneviä. Osakeindeksi, joka joulukuussa 1936 oli 191, nousi maaliskuulla 231:een, mutta aleni joulukuuhun mennessä jälleen 192:een. Pankkiosakkeet, joiden kurssien kehitys oli ollut rauhallisempi, noteerattiin silloin vähän korkeammalle kuin vuotta aikaisemmin, mutta teollisuusosakkeiden kurssitaso oli alempana kuin joulukuussa 1936. Helsingin pörssin vaihto saavutti alkuvuoden vilkkauksen johdosta ennätystason, 587.8 milj. markkaa, kun se lähinnä edellisinä vuosina oli ollut 436.3 ja 234.6 miljoonaa.

Osoitukseksi rahamarkkinoiden keveydestä voidaan vielä mainita, että protestattujen vekselien sekä luku että arvo painui alemmaksi kuin pitkiin aikoihin. Kaikkiaan protestoitiin viime vuonna vain 1,945 vekseliä, kun vastaava luku oli 2,983 vuonna 1936 ja 2,760 vuonna 1935. Vertailun vuoksi mainittakoon, että vuonna 1931 laman ollessa pahimmillaan protestoitiin 26,343 vekseliä. Protestattujen vekselien arvo oli vain 7.0 milj. markkaa oltuaan 10.8 miljoonaa vuonna 1936 ja 23.5 miljoonaa vuonna 1935, mutta 162.7 milj. markkaa vuonna 1931. Myös vireille pantujen vararikkojen luku oli aivan vähäinen, nimittäin 583 vastaten 594 ja 724 lähinnä edellisinä vuosina, mutta 2,417 kriisivuonna 1931.

Korkokanta.

Suomen Pankin diskonttokorko oli koko vuoden muuttumattomasti 4 %, mihin määrään se alennettiin joulukuussa 1934. Luottolaitosten luotonottokorot alennettiin kertomusvuoden alusta lukien ja pysyivät sen jälkeen muuttumattomina. Siten 6 kuukauden talletusten korko eri luottolaitosryhmissä oli $3\frac{1}{2}$ — $3\frac{3}{4}$ — 4 % sekä avistatilien korko vastaavasti 1 — $1\frac{1}{4}$ —

1 1/2 %. Lainanantokorkoja alennettiin niinkään. Siten liikepankkien luotonannon keskikorko, joka vielä vuoden 1934 päättyessä oli 6.82 % ja vuoden 1936 lopussa 6.24 %, oli viime vuoden päättyessä alennunut 5.98 %:iin. Myös säästöpankit, kasvat ja vakuutuslaitokset alensivat luotonantokorkojaan. Obligatioiden korkotasossa oli huomattavissa samansuuntaista kehitystä.

Maksutase ja pääomaliike.

Vaikkei vielä ole saatavissa kaikkia niitä tietoja, joita maksutaseen laskeminen edellyttää, voidaan kuitenkin tehdä eräitä ennakkolaskelmia. Ensiksikin on huomattava, että vientienemmyys on vähentynyt tasaluvuin 850 milj. markasta 90 milj. markkaan. Toiselta puolen voidaan päätellä, että rahtitulot ovat lisääntyneet ja korkomenot vähentyneet, minkä johdosta maksutaseen muiden tekijäin viime vuonna antama nettotulo, 275 milj. markkaa, ilmeisesti on noussut päälle 300 milj. markan. Vielä on otettava huomioon, että tuontiin sisältyy 143.4 milj. markan arvosta kultaa, mikä tosiasiallisesti ostettiin jo vuosina 1934—1935, vaikka se vasta viime vuonna tuotiin maahan. Ottaen nämä tosiasiat huomioon voidaan laskea, että maksutaseen tulot, pääomaliikkeet jätettyinä syrjään, viime vuonna olivat vähintään 500—600 milj. markkaa menoja suuremmat.

Pääomaliikkeestä ei ole saatavissa täydellisiä tietoja, mutta se, mikä tiedetään, vahvistaa olettamusta, että ainakin äsken mainitun maksutaseen tuloenemmyyden suuruinen pääoma viime vuonna käytettiin Suomen ulkomaisten velkojen maksamiseen. Tärkein velanmaksu oli valtion vuonna 1909 ottaman n. s. 4 1/2 %:n rautatielainan jäljellä olevan lainasumman suorittaminen. Kun vuoden 1936 lopussa vielä oli maksamatta noin 16.4 milj. Hollannin floriinin suuruinen määrä, käytettiin tähän tarkoi-

tukseen noin 416 milj. markkaa. Sen lisäksi on suoritettu muidenkin ulkomaille sijoitettujen pitkäaikaisten lainojen sovitut kuolelutukset ja ostettu ulkomailta kotimaahan melkoisia määriä eräisiin lainoihin kuuluvia obligatioita. Toiselta puolen on ulkomaille, pääasiallisesti Ruotsiin, myyty melkoisia määriä suomalaisia arvopapereita. Tehtyjen laskelmien mukaan ovat sitäpaitsi maamme lyhytaikaiset ulkomaiset velat viime vuonna lisääntyneet noin 40 milj. markkaa lyhytaikaisten saatavien lisäyksen ollessa monta vertaa suurempi eli noin 510 miljoonaa. Vaikka ottaakin huomioon, että jälkimmäinen nousu osaksi johtui eräiden kultasaatavien vaihtamisesta valuutoiksi, niinkuin edellä on osoitettu, on ilmeistä, että maamme maksusuhde ulkomaihin jälleen viime vuonna tuntuvasti parani. Lyhytaikaiset saatavat ovat siten nyt lähes 1,400 milj. markkaa vastaavia velkoja suuremmat samalla kun koko nettovelka on pienentynyt alle 2 miljardin markan, sen oltua päälle 10 miljardia vuoden 1931 päättyessä, jolloin maamme ulkomainen velka kultakannasta luopumisen johdosta nousi suurimmilleen.

Hintakehitys.

Edellä on eri yhteyksissä viitattu hintojen kehitykseen. Viimevuotinen hintakehitys vaatiikin erityistä huomiota osakseen, sillä siinä tulee ilmi kehityssuunta, joka ei vielä yleensä ole ilmennyt talouselämän tuloksia valaisevista lukusarjoista. Hinnat alkoivat nousta maailmanmarkkinoilla vuoden 1936 puolivälissä, ja tätä nousua, joka ensi sijassa kohdistui raaka-aineiden hintoihin, jatkui vuoden 1937 alkukuukausina. Keväällä tapahtui kuitenkin käänne, minkä jälkeen eräiden tavarain hinnat ovat jyrkästi laskeneet, toisten taas vähemmän. Tämä hintakehitys vaikutti myös Suomen hintoihin, ennen muuta sellaisten vienti- ja tuontitavarain hintoihin, jotka määrä-

tään maailmanmarkkinoilla, mutta välillisesti myös muihin. Tukkuhintaindeksi, joka monta vuotta oli pysynyt melkein liikkumattomana, nousi vuonna 1936 90:stä 95:een pisteeseen (1926 = 100), ja nousun jatkuessa indeksi viime toukokuussa oli 104 pistettä. Silloin hintainnonsu pysähtyi. Indeksiksi laski pisteen verran palatakseen kuitenkin syyskuussa 104:ään, mutta aleni siten marraskuussa 102 pisteeseen, jolla tasolla se oli kertomusvuoden päättyessä. Hintataso oli siten vuoden päättyessä 7 pistettä eli 7.4 % korkeampi kuin joulukuussa 1936. Tukkuhintain muutokset eivät aluksi vaikuttaneet vähittäishintoihin eikä elinkustannuksiin. Kulutushintaindeksi alkoi siten varsinaisesti nousta vasta vuoden 1937 alussa, mutta seuraavina kuukausina nousu oli melko jyrkkä. Oltuaan joulukuussa 1936 100.9 kulutushintaindeksi viime lokakuuhun mennessä nousi 108.4 pisteeseen, mutta marraskuulla se aleni 108.1 pisteeseen noustakseen joulukuussa huippuunsa 108.5 pisteeseen. Verrattuna joulukuuhun 1936 oli silloin tapahtunut 7.5 %:n nousu. Marraskuun aleneva indeksi viittaa siihen, että kulutushinnoissa oli tapahtumassa sama käänne, joka edellä tuli näkyviin tukkuhin-

noissa. Mainittu käänne tulee selvemmin näkyviin suhdanneherkkien tavarain erikoisindeksissä, joka ensin nousi 107.5 pisteestä joulukuussa 1936 118.1 pisteeseen lokakuussa 1937, mutta sitten marraskuussa laski 116.9 pisteeseen. Tämäkin indeksi tosin nousi joulukuussa 117.3 pisteeseen, mutta tätä käännettä voi pitää joulumarkkinain aiheuttamana tilapäisenä kausinousuna.

Hintakehitys oli sangen erilainen eri aloilla. Erikoisesti on syytä viitata tuonti- ja vientitavarain osaksi toisistaan poikkeavaan kehitykseen, josta aikaisemmassa esityksessä on ollut puhe. Huomattava on, että vientitavarain hintaindeksi ensin nousi erikoisen jyrkästi, 100:sta joulukuussa 1936 125:een heinäkuussa 1937, kun tuontitavarain indeksi nousi vain 98:sta 111:een. Mutta edellinen indeksi laski myös vuoden jälkipuoliskolla paljon jyrkemmin kuin jälkimmäinen, kuitenkin säilyttäen pienen etumatkan. Joulukuussa 1937 vientihintaindeksi näet oli 111, tuontihintaindeksi 104 pistettä. Edellinen oli silloin 11.0 %, jälkimmäinen 6.1 % korkeampi kuin vuotta aikaisemmin.

Suomen Pankin toiminta.

Rahan arvo ja valuuttakauppa.

Maaailman rahaoloissa jatkui samaa kahliajakoa, joka edellisinkin vuosina oli antanut niille leiman. Puntaryhmään liittyneiden maiden rahanarvojen väliset suhteet pysyivät kertomusvuoden aikana muuttumattomina. Siten noteerattiin Suomessa Englannin punta jatkuvasti arvoon mk 227:—, Ruotsin kruunu arvoon mk 1,171:—, Norjan kruunu arvoon mk 1,141:— ja Tanskan kruunu arvoon mk 1,014:—. Sen sijaan oli viime vuoden aikana huomattavissa punnan arvon nousua verrattuna sekä kultaan että sen nojalla myös kultavaluuttoihin. Kun Suomen markan ja punnan välinen suhde pysyi muuttumattomana, tuli mainittu ilmiö meillä näkyviin kultaan kiinnitettyjen valuuttojen noteerausten laskuna. Niinpä dollarin kurssi, joka edellisen vuoden viimeisenä päivänä oli ollut mk 46: 40, viime vuoden viimeisenä päivänä oli laskenut mk:aan 45: 60. Samalla tavalla Sveitsin frangin noteeraus oli laskenut mk:sta 1,064:— mk:aan 1,053:—, Hollannin floriinin noteeraus mk:sta 2,537:— mk:aan 2,530:— ja Saksan markan noteeraus mk:sta 1,863:— mk:aan 1,832:—. Täten kultaa seuraavien ja puntaryhmän maiden rahanarvojen välinen jännitys viime vuoden aikana hiukan väheni suhteen kuitenkin pysyessä suurin piirtein samalla tasolla kuin aikaisemmin. Erikoisasetmassa oli Ranskan frangi. Syksyllä 1936 tapahtuneen devaluation jälkeen frangi tammi-kuussa 1937 keskimäärin noteerattiin ar-

voon mk 217: 20. Helmikuussa frangin noteeraus kuitenkin alkoi heiketä ja maaliskuun keskinoteeraus oli jo laskenut mk:aan 214: 66. Pitkin kevättä tätä heikkoutta jatkui frangin vähitellen laskiessa mk:aan 206: 65 keskimäärin kesäkuussa, kunnes uusi jyrkkä lasku tapahtui heinäkuussa, jonka keskinoteeraus aleni mk:aan 177: 74. Frangi ei kuitenkaan jaksanut pysyä edes tällä tasolla, vaan alenevaa suuntaa jatkui, kunnes frangi lokakuussa oli saavuttanut keskinoteerauksen mk 155: 75. Pysyen siten tällä tasolla Ranskan frangi kertomusvuoden viimeisenä päivänä noteerattiin arvoon mk 156:— vastaten mk 217: 25 vuotta aikaisemmin.

Tällaisten olojen vallitessa ei kysymys puntaryhmän maiden palaamisesta kultakantaan ole tullut päiväjärjestykseen, vaan mahdollisen rahanuudistuksen suorittaminen on lykkääntynyt tulevaisuuteen. Näin ollen myös Suomessa jatkettiin tähänastista järjestelmää.

Niinkuin edellisessä on osoitettu, Suomen talouselämän yleistila viime vuonna oli hyvä. Vaikka ulkomaankauppa ei ollutkaan yhtä suuressa määrin vientivoittoinen kuin lähinnä edellisinä vuosina, maan maksutase muodostui edulliseksi, minkä johdosta markan arvon ylläpitäminen ei kohdannut vaikeuksia. Eräissä piireissä herätetty ajatus, että markan arvo olisi korotettava verrattuna puntaan ja muihin puntaryhmän valuuttoihin, ei ole saavuttanut yleisempää kannatusta eikä johtanut edes varsinaiseen aloitteeseen tällaisen muutoksen aikaansaamiseksi.

Suomen Pankin suhde ulkomaihin vahvistui kertomusvuoden aikana tuntuvasti valuuttavaraston kasvaessa suuremmaksi kuin milloinkaan aikaisemmin. Pankin saatavat sen ulkomaisilta kirjeenvaihtajilta olivat kertomusvuoden alkaessa 1,491.6 milj. markkaa. Harvoin poikkeuksin valuuttavarasto viikko viikolta vahvistui saavuttaen elokuun viimeisenä päivänä ennätysmäärän, 2,159.1 milj. markkaa. Syys- ja lokakuun aikana valtio tarvitsi suurehkon määrän ulkomaista valuuttaa erästä lainakonvertointia varten, minkä johdosta valuuttavarasto laski 2,029.0 milj. markkaan lokakuun 30 päivänä. Vuoden viimeisenä päivänä Pankin saatavat sen ulkomaisilta kirjeenvaihtajilta olivat 2,056.2 milj. markkaa, joten vuoden aikana tapahtunut nousu oli 564.6 milj. markkaa. Lisäys oli siten 37.9 % vastaten 17.7 %:n lisäystä vuonna 1936. Tämä harvinaisen runsas lisäys johtui osaksi siitä, että Pankki möi melkoisen osan sitä edellisinä vuosina ostamaansa kultaa, jota ei luettu varsinaiseen kultakassaan ja joka oli setelikatteen ulkopuolella. Tällaisen, ulkomailla säilytetyn kullan arvo oli näet vuoden alkaessa 211.4 milj. markkaa, mutta vain 32.0 miljoonaa sen päättyessä. Varsinaisessa kultakassassa ei sen sijaan tapahtunut mainitsemisen arvoista muutosta.

Luotonanto.

Liikepankit eivät kertomusvuoden aikana enempää kuin vuosina 1934—1936 lainkaan tarvinneet rediskonttausluottoa Suomen Pankista. Pankin luotonanto on siten kokonaisuudessaan ollut suoranaista, liikeyrityksille itselleen myönnettyä luottoa.

Diskontattujen vekselien määrä oli vuoden alkaessa 823.0 milj. markkaa. Kevätkuukausina diskontattiin runsaasti uusia vekseleitä, niin että vekselisalkku kesäkuun 15 päivänä, jolloin huippu saavutettiin, oli

noussut 1,029.2 milj. markkaan. Viennin päästyä täyteen vauhtiin Pankin asiakkaiden velka jälleen väheni, niin että diskontattujen vekselien määrä lokakuun 8 päivänä oli alentunut 863.1 milj. markkaan. Vuoden viimeisenä päivänä vekseleitä oli Pankin salkussa 968.4 milj. markan arvosta. Suomen Pankin diskonttoluotto oli siten kertomusvuoden aikana lisääntynyt 145.4 milj. markkaa eli lähes saman verran kuin lähinnä edellisellä vuonna, jolloin vastaava lisäys oli 153.9 miljoonaa. Hypoteekkilainojen määrä väheni kertomusvuoden aikana 9.8 milj. markkaa, kun taas kassakreditteiltä nostettu määrä vuoden päättyessä oli 5.4 miljoonaa pienempi kuin sen alkaessa.

Suomen Pankin koko kotimainen luotonanto oli vuoden alkaessa 949.5 milj. markkaa, saavutti korkeimman määränsä, 1,156.0 milj. markkaa huhtikuun 23 päivänä, mutta väheni sitten lokakuun 15 päivään mennessä 979.1 miljoonaa. Vuoden lopussa se oli 1,079.7 milj. markkaa eli 130.2 miljoonaa, vastaten 13.7 %, suurempi kuin sen alkaessa. Tämä huomattava luoton kasvu johtui pääasiallisesti siitä, että Pankin vanhat asiakkaat tuotantotoiminnan laajenemisen ja yleisen hintainnouden takia tarvitsivat entistä enemmän luottoa.

Pankin kotimaisen luotonannon kokonaismäärä oli kertomusvuoden päättyessä jonkin verran suurempi kuin vuosien 1933—1936 aikana, mutta ei noussut läheskään yhtä suureksi kuin vuosina 1928—1932 saavutetut huiput. Pankin kokonaisluotonannon huippumäärä oli näet vuonna 1928 1,558.3 miljoonaa, vuonna 1929 1,550.3 miljoonaa, vuonna 1930 1,383.1 miljoonaa, vuonna 1931 1,376.7 miljoonaa sekä vuonna 1932 1,312.5 miljoonaa. Mainittuina vuosina saavutetut huiput johtuivat lähinnä rediskonttausluoton suuresta noususta.

Pankin kotimaisen luotonannon eri lajien sekä kokonaismäärän kuukausittainen vaihtelu v. 1937 näkyy seuraavasta taulukosta: